

Az erdőpedagógiától a környezetpedagógiáig

A kötet szerzője, Kováts-Németh Mária(1) a magyar neveléstudomány elméleti szakemberei által jól ismert és elismert kiváló nevelési szakember, az európai környezetpedagógia nemzetközi rangú képviselője. Erdő- és környezetpedagógiai munkásságát számos – több nyelvre lefordított – szakmai publikáción(2) keresztül ismerhette meg a szakmai közvélemény.

A recenzió tárgyát képező, 2010-ben megjelent munka egy időszerű és újszerű kutatási terület, a környezetpedagógia mezsgyéjén haladva az integrált szemléletmód kialakítását kívánja elősegíteni az erdő- és környezetvédelem témakörében. „Ebben a témakörben itthon és külföldön számos publikáció jelent meg az elmúlt két évszázad folyamán, amely a környezetvédelemmel és a sokoldalú, multifunkcionális erdőgazdálkodással foglalkozik, de a teljes problémakört átfogó korszerű kiadványok közül az első.” (12. o.) – írja a könyv ajánló sorai-
ban a munka egyik lektora, Prof. Dr.h.c. Solymos Rezső akadémikus.

A szerző már a Kitabel Pál Környezet-tudományi Doktori Iskola Környezetpedagógiai programjának kidolgozásával is nagyban hozzájárult a környezetpedagógia mint a környezettudomány és a pedagógia-tudomány összevonásával, integrálásával született új szakterület tudománnyá válásához, ugyanakkor a kötet megírása jelentős, új eredmények feltárásával és összegzésével e szakterület tudományos szintézisét is megteremtette.

Kováts-Németh Mária széles körű levéltári és könyvtári kutatásaira alapozva arra tesz kísérletet, hogy felvázoljon és megválaszoljon olyan alapkérdéseket, amelyekhez „nélkülözhetetlen a természet-tudományi és társadalomtudományi komplexitása” (13. o.).

Holisztikus szemlélettel – az erdő- és környezetvédelem kutatási vonulatát kiszélesítve – a neveléstudomány antropológiai vetületéből olyan, számos hazai kutatáshoz is kiindulópontként szolgáló, tantárgyakon is átnyúló felvetésekkel szembesülhetünk,

mint: „Kik vagyunk emberek? Hogyan viszonyuljunk a Földhöz, amelyen élünk? Hogyan viszonyuljunk egymáshoz? Hogyan teljesíthetjük ki egyéni lehetőségeinket? Milyen kapcsolatban van egymással a természet és a nevelés?” (13. o.)

Míg számos tudományterület, például a bölcséleti tudományok esetén mintegy komparativista igényvel indokolt lenne újabb és újabb bevezető munkák megjelentetése, addig egyes szaktudományok a legtöbb esetben akkor igénylik átfogó bevezetések megírását, ha módszereikben vagy eredményeikben jelentős változás, fejlődés következik be. Ugyanakkor az erdő- és környezetvédelem nem csupán intézményes szinten jelentkezik, hanem a környezetpedagógia természetéből fakadóan a különböző társadalmi entitások máshova helyezik hangsúlyaikát, illetve más és más megközelítésekkel teszik teljessé azt a megállapítás, miszerint: „A tudományos megismerés folyamata lényegében erkölcsi folyamat.” (14. o.)

A munka első része a civilizációs problémák ártalmaira adott ökológiai és pedagógiai válaszokat veszi sorra a 19–20. század fordulóján. A fejezet nem csupán receptív, közvetítői megközelítést takar, ugyanis az 1879. évi Erdőtörvény ismertetésén túl az első természetvédelmi törvényen keresztül bemutatja a természet szeretetére, tiszteletére irányuló nevelés kiteljesedését az 1920-as évek oktatáspolitikájában.

A könyv második fejezete nem egyszerűen mellérendeltje az első résznek, sokkal inkább egy konkrét témakörre: az erdei iskolák koncepciójára, intézményesült kiépülésére, célmeghatározásaira, illetve

pedagógiai programjára fókuszál. Teszi ezt a szerző azzal a nyilvánvaló szándékkal is, hogy bemutathassa és megláttathassa azokat a századfordulón tetten érhető problémákat és megoldásokat, melyek az egészségmegőrzés és egészségfejlesztés tématerületén értelmezhetőek.

Ezzel elérkeztünk a *Globális problémák a XX. század második felében* címet viselő könyvi egységhez, amelyben az egyes környezeti ártalmak és globális válaszok megjelenítése a környezet védelméért született, illetve megalakult egyezmények és konferenciák tükrében történik. E fejezetben hangsúlyos strukturális, szerkezeti elemként jelentkezik az az értékelméleti koncepció, melyben tudomány és oktatás koherenciája számos – nemzeti értelemben nagy léptékű – megközelítéssel válik teljessé. A szerző például Schumacher révén – manifeszt módon – rámutat arra, hogy az oktatás a legnagyobb erőforrás: „Ha az atomkorszak új veszélyekkel jár, ha a genetikai kutatások fejlődése új visszaélések előtt nyit teret, ha az üzleti szellem új kísértésekkel jár – a válasz szükségképpen a több és jobb oktatásban keresendő” (65. o.). A környezettudatos nevelés, illetve az Erdőpedagógia projekt nagy kiterjedésű tematikai egységével szembesülhetünk a negyedik-ötödik fejezetben. Ezek fellapozásával egyértelművé válik többek között az a tény, hogy az Erdei iskola a környezeti nevelés „valóságos terepe”, továbbá érdekes összefüggések megláttatásával is gazdagít a szerző; például hogy az Erdőpedagógia projektben milyen sajátosságokkal és tartalommal jelenik meg a „Környezet és egészség” modulja, mely szerkezeti elemhez – megláttatva az egyes problémák megoldását segítő tartalmakat – különböző módszereket, tevékenységeket, illetve feladatokat rendel hozzá. A szerző, illetve a kötet további elsődlegességét jelzi az a tény is, hogy Kováts-Németh Mária először összegzi az erdőpedagógia fogalmát, célját, s az egyes szakosztályok működését, célját. Számba veszi az erdei iskolákat, a fenntartók szerint is, feltérképezve azt a fontos mutatót is, hogy az e területen dolgozók közül ki a valódi szakember.

A hatodik könyvi egység a harmadik évezred egyik legnagyobb kihívást jelentő kérdését járja körül, jelesül a fenntarthatóság problémakörét. A fenntarthatóságra nevelés szükségességét különböző stratégiák (Organizáltság, Időhorizont, Stabilitás) révén, a természeti és társadalmi kontextus kettős síkján keresztül mutatja be. Eme fontos felvetésben a tudományok felelősségének megállapítása nyomán a szerző kidolgozza, számba veszi azokat a kritériumokat, melyekkel a környezetpedagógia a fenntarthatóság szolgálatába állhat. Ezt a jelentős tudományos intenciót pedig a legpregnansabban a szerző „harmónia-elmélete” teljesíti ki, melynek alapétele: „...a felelős magatartás tartalmának, viszonyrendszerének ismerete és a felelős magatartás kialakításához, kialakulásához a felelős magatartás repertoárjának gyakoroltatása” (194. o.).

A téma fő tartalmi vonatkozásait illető fejezetek tekintetében az utolsó könyvi egység egy nagyon szisztematikus és reprezentatív megközelítéssel a környezetpedagógia tevékenységorientált módszereit és eszköztárát veszi számba. A munka témáját tekintő speciális sajátosságait szem előtt tartva az egyes tanulászervezési módok megjelenítésén túlmutatva a környezettudatos magatartást elősegítő sajátos tevékenységformákról, és eszközökről kapunk teljes képet a sajátos tanulászervezési eljárások felvázolásának nyomán.

A szerző könyvét dr. Mészáros Károly professzor emlékének, s tanítványainak, doktorandusz kollégáinak ajánlja. Az egyedülálló és praktikus, gyakorlati ismereteket is tartalmazó kötet kiválóan didaktizált (adekvát, logikus szerkezeti egységekkel tagolt, számos ábra, diagram, térkép, táblázat, s nem utolsósorban fogalomtár segíti a minél teljesebb megértést és feldolgozást); s egy nagyon széles körű bibliográfiai jegyzékkel is gazdagított, éppen ezért elengedhetetlenül fontos alapmű nem csupán kutatók és a természetvédelem-környezetvédelem tématerületén dolgozó szakemberek számára, de mindazok is nagy haszonnal forgathatják, akik Földünkért, környezetünkért egyfajta fele-

lős magatartással fordulnak. Nekik, értük is szól Kováts-Németh Mária nagyszabású és korszerű munkája *Az erdőpedagógiától a környezetpedagógiáig* címmel.

Kováts-Németh Mária (2010): *Az erdőpedagógiától a környezetpedagógiáig*. Comenius Kft., Pécs.

Jegyzet

(1) A Nyugat-magyarországi Egyetem Kitaibel Pál Környezettudományi Doktori Iskola Környezetpedagógiai programjának vezetője, a Nyugat-magyarországi Egyetem Apáczai Csere János Kar Neveléstudományi Intézetének igazgatója és Pedagógiai Tansekének vezetője.

(2) Önálló publikációk: *Erdőpedagógia*. (1997) Apáczai Csere János Tanítóképző Főiskola, Győr; *Környezetpedagógia doktori program*. Nyugat-Magyarországi Egyetem; A projektoktatás mint a fenntarthatóság oktatási stratégiája. (2008) In *A tanítás-tanulás hatékony szervezése*. Educatio, Budapest. Szerkesztett kötet: Környezetpedagógia a fenntartható fejlődésért. (2007)

In *Fenntarthatóság, pedagógia, kutatás*. Nyugat-magyarországi Egyetem Apáczai Kar, Győr. Szakmai írányításával született doktori értekezések: Kövecsesné Gósi Viktória (2009): *A környezeti nevelés változatai az általános iskolában. – Az Erdőpedagógia projekt hatékonyságának vizsgálata*. PhD disszertáció. Kézirat.; Perényiné Somogyi Angéla (2010): *A fenntarthatóság ökológiai, pedagógiai és pszichológiai vonatkozásai*. PhD disszertáció. Kézirat.

Gróz Andrea

Nyugat-magyarországi Egyetem,
Apáczai Csere János Kar, Pedagógia Tanszék

A Gondolat Kiadó könyveiből